

Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych¹

Strasburg, 5 listopada 1992 roku

European Treaty Series (ETS) / Série des traités européens (STE) Nr 148

Preambuła

Państwa - członkowie Rady Europy, sygnatariusze niniejszej Karty,

zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami, szczególnie w celu zabezpieczenia i urzeczywistniania ideałów i zasad stanowiących ich wspólne dziedzictwo;

zważywszy, że ochrona historycznych języków regionalnych lub mniejszościowych Europy, w sytuacji, kiedy niektórym z nich grozi ostateczna zagłada, stanowi wkład w zachowanie i rozwój bogactwa kulturalnego i tradycji europejskiej;

zważywszy, że prawo do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu prywatnym i publicznym jest niezbywalnym prawem, według zasad zawartych w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz zgodnie z duchem Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;

uwzględniając rezultaty prac podjętych w ramach KBWE, a w szczególności Akt Końcowy z Helsinek z 1975 roku i dokument Spotkania w Kopenhadze w 1990 roku;

podkreślając wartość interkulturowości i wielojęzyczności oraz biorąc pod uwagę, że ochrona i poparcie dla języków regionalnych lub mniejszościowych nie może odbywać się kosztem języków oficjalnych i że istnieje potrzeba ich przyswajania;

rozumiejąc, że ochrona i popieranie języków regionalnych lub mniejszościowych w różnych krajach i regionach Europy stanowi ważny wkład w budowę Europy, opartej na zasadach demokracji i różnorodności kulturalnej, z poszanowaniem suwerenności państwowej i integralności terytorialnej;

biorąc pod uwagę specyficzne uwarunkowania i tradycje historyczne w różnych regionach państw europejskich,

uzgodniły, co następuje:

---

¹ Tłumaczenie ma charakter nieoficjalny.

CZEŚĆ I POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1 Definicje

Na użytek niniejszej Karty:

- a) „języki regionalne lub mniejszościowe” oznaczają języki, które są:
  - i. tradycyjnie używane na terytorium danego państwa przez jego obywateli, stanowiących grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa; oraz
  - ii. różnią się od oficjalnego języka tego państwa;nie obejmuje to ani dialektów języka oficjalnego państwa, ani języków migrantów;
- b) „terytorium, na którym używany jest język regionalny lub mniejszościowy”, oznacza obszar geograficzny, na którym dany język jest środkiem komunikowania się takiej liczby ludzi, która usprawiedliwia przyjęcie różnych środków ochronnych i popierających, przewidzianych w niniejszej Karcie;
- c) „języki nieterytorialne” oznacza języki używane przez obywateli danego państwa, inne niż język lub języki używane przez resztę ludności, które jednak, chociaż używane tradycyjnie na terytorium tego państwa, nie mogą być identyfikowane z określonym jego obszarem.

Artykuł 2 Zobowiązania

1. Każda ze Stron zobowiązuje się stosować postanowienia Części II do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych, którymi mówi się na jej terytorium i które odpowiadają definicji z art. 1.

2. W odniesieniu do każdego z języków wyszczególnionych w chwili ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, zgodnie z art. 3 każda Strona zobowiązuje się stosować co najmniej 3/5 ustępów lub punktów wybranych spośród postanowień Części III Karty, w tym przynajmniej po trzy wybrane z art. 8 i 12 i po jednym z art. 9, 10, 11 i 13.

Artykuł 3 Przedsięwzięcia praktyczne

1. Każde umawiające się Państwo wymieni w swoim dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, każdy z języków regionalnych lub mniejszościowych lub język oficjalny, który jest używany mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium, do których będą mieć zastosowanie ustępy i punkty wybrane zgodnie z art. 2 ust. 2.

2. Każde państwo może, w dowolnym terminie, notyfikować Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, że przyjmuje zobowiązania wynikające z postanowień zawartych w innych ustępach Karty, nie wymienionych uprzednio w złożonym przez nie dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, lub że zobowiązuje się stosować ust. 1 niniejszego artykułu w

odniesieniu do innych języków regionalnych lub mniejszościowych lub do innych języków oficjalnych, używanych mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium.

3. Zobowiązania, o których mowa w ustępie poprzednim, będą uznane za integralną część ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia i będą mieć taką samą moc prawną, począwszy od daty ich notyfikacji.

Artykuł 4 **Istniejące systemy ochrony**

1. Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako uchylające lub ograniczające jakiegokolwiek prawa zagwarantowane w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

2. Postanowienia niniejszej Karty nie mogą naruszyć żadnych bardziej korzystnych postanowień dotyczących statusu języków regionalnych lub mniejszościowych, lub sytuacji prawnej osób należących do mniejszości istniejących w Państwie Stronie lub przewidzianych w stosownych międzynarodowych umowach dwustronnych lub wielostronnych.

Artykuł 5 **Istniejące zobowiązania**

Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek prawa do podjęcia działań lub dokonania czynności sprzecznej z celami Karty Narodów Zjednoczonych lub innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego, włącznie z zasadą suwerenności i integralności terytorialnej państw.

Artykuł 6 **Informacja**

Strony zobowiązują się do tego, że władze, organizacje i osoby zainteresowane zostaną poinformowane o prawach i obowiązkach ustanowionych w niniejszej Karcie.

CZEŚĆ II **CELE I ZASADY WYNIKAJĄCE Z ARTYKUŁU 2 USTĘP 1**

Artykuł 7 **Cele i zasady**

1. Strony zobowiązują się w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych, na terytoriach, na których są one używane i odpowiednio do sytuacji każdego języka, opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę działania na następujących celach i zasadach:

a) w uznaniu języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturalnego;

- b) respektowaniu zasięgu geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego, aby istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody dla wspierania określonego języka regionalnego lub mniejszościowego;
- c) uznaniu potrzeby zdecydowanych działań dla wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu ich ochrony;
- d) ułatwianiu lub popieraniu posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w mowie i na piśmie, w życiu publicznym i prywatnym;
- e) utrzymywaniu i rozwijaniu związków, w sferze spraw objętych niniejszą Kartą, między grupami używającymi języka regionalnego lub mniejszościowego i innymi grupami w państwie, używającymi tego samego lub podobnego języka, a także tworzeniu kulturalnych związków z innymi grupami w tym państwie, używającymi innych języków;
- f) zapewnieniu odpowiednich metod i środków do nauczania i studiów w językach regionalnych lub mniejszości, na wszystkich stosownych poziomach;
- g) zapewnieniu środków umożliwiających osobom nie władającym językiem regionalnym lub mniejszościowym, zamieszkującym na obszarze gdzie jest on używany, naukę tego języka na ich życzenie;
- h) wspieraniu studiów i badań nad językami regionalnymi lub mniejszościowymi na uniwersytetach lub w instytucjach równorzędnych;
- i) wspieraniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej w sferze spraw objętych niniejszą Kartą i dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych, używanych w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.

2. Strony zobowiązują się wyeliminować, jeśli dotychczas tego nie uczyniły, każde nieusprawiedliwione zróżnicowanie, wyłączenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie dotyczące posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, wprowadzone z zamiarem zniechęcenia lub wystawienia na niebezpieczeństwo ich zachowania lub rozwoju. Podjęcie specjalnych przedsięwzięć na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu wspierania równości między ludźmi, którzy ich używają i resztą ludności lub takich działań, które właściwie uwzględniają szczególną sytuację (tych języków), nie uważa się za akt dyskryminacji tych, którzy posługują się językami powszechniej używanymi.

3. Strony zobowiązują się popierać, za pomocą odpowiednich środków, wzajemne zrozumienie między wszystkimi grupami językowymi w kraju, w szczególności przez uznanie poszanowania, zrozumienia i tolerancji wobec języków regionalnych lub mniejszościowych za jeden z celów oświaty, przez organizowanie szkoleń oraz zachęcanie do tego samego środków społecznego przekazu.

4. Przy ustalaniu polityki dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych Strony uwzględniają potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy posługujące się tymi językami. Będą one wspierać tworzenie ciał, jeśli to konieczne, mających na celu doradzanie władzom we wszystkich sprawach dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych.

5. Strony zobowiązują się stosować, z niezbędnymi zmianami, zasady wymienione powyżej w ust. 1 do 4 do języków nieterytorialnych. Jednakże w odniesieniu do tych języków istota i zakres działań podejmowanych dla realizacji niniejszej Karty powinny być określone w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeb i życzeń oraz z poszanowaniem tradycji i cech charakterystycznych grup posługujących się tymi językami.

CZEŚĆ III

ŚRODKI PROMOCJI JĘZYKÓW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH W ŻYCIU PUBLICZNYM WYNIKAJĄCE ZE ZOBOWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W ARTYKULE 2 USTĘP 2

Artykuł 8 Oświata

1. W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a)

- i. udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. udostępnienia znacznej części oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- iii. zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt a) i oraz ii przynajmniej do tych dzieci, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą; lub
- iv. tam, gdzie oświata przedszkolna nie należy bezpośrednio do właściwości władz publicznych, sprzyjania lub zachęcania do podejmowania działań przewidzianych w pkt a) i do iii;

b)

- i. udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. udostępnienia znacznej części oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- iii. zapewnienia, w ramach oświaty podstawowej, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
- iv. zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt a) i oraz ii przynajmniej do tych uczniów, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą;

c)

- i. udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. udostępnienia znacznej części oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- iii. zapewnienia, w ramach oświaty na poziomie średnim, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

- iv. zastosowania środków określonych w pkt c) i do iii, przynajmniej w stosunku do uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- d)
- i. udostępnienia oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. udostępnienia znacznej części oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - iii. zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
  - iv. zastosowania jednego ze środków przewidzianych w pkt d) i do iii, przynajmniej w stosunku do tych uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- e)
- i. udostępnienia oświaty uniwersyteckiej lub innej na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub
  - iii. jeśli ze względu na rolę państwa w stosunku do instytucji oświatowych na poziomie wyższym pkt i oraz ii nie mogą być stosowane, zachęcania lub zezwalania na wprowadzenie uniwersyteckiej lub innych form oświaty na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych lub też umożliwienie studiowania tych języków, jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym;
- f)
- i. dążenia do wprowadzenia kursów oświatowych dla dorosłych i w ramach edukacji ciągłej, w znacznej części lub w całości w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. proponowania tych języków jako przedmiotów oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej; lub
  - iii. jeśli władze publiczne nie są bezpośrednio właściwe w sprawach oświaty dla dorosłych, sprzyjania lub zachęcania do proponowania tych języków jako przedmiotu oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej;
- g) podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- h) zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ust. a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;
- i) powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej

2. W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących

się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewnienia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

Artykuł 9 **Władze sądowe**

1. Strony zobowiązują się, w odniesieniu do okręgów sądowych, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do podjęcia wymienionych niżej działań, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i pod warunkiem, że skorzystanie z możliwości przyznanych w niniejszym artykule nie zostanie uznane przez sędziego za przeszkodę w sprawowaniu prawidłowego wymiaru sprawiedliwości:

a) w postępowaniu karnym:

- i. zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. zagwarantowania oskarżonemu prawa do posługiwania się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym; lub
- iii. zapewnienia, aby wnioski i dowody, tak pisemne jak i ustne, nie były odrzucane wyłącznie z powodu złożenia ich w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
- iv. sporządzenia na żądanie dokumentów związanych z postępowaniem prawnym w odpowiednim języku regionalnym lub mniejszościowym, jeśli jest to konieczne korzystając z tłumaczy i przekładów, bez ponoszenia dodatkowych kosztów przez osoby, których to dotyczy;

b) w postępowaniu cywilnym:

- i. zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
- iii. dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych, jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;

c) w postępowaniu sądowym w sprawach administracyjnych:

- i. zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- ii. dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
- iii. dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych, jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;

- d) podjęcia działań w celu zapewnienia, aby stosowanie pkt i oraz ii ust. b) i c) oraz jakakolwiek konieczna pomoc tłumaczy i korzystanie z przekładów nie pociągnęło za sobą dodatkowych kosztów dla osób, których to dotyczy.

2. Strony zobowiązują się do:

- a) nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
- b) nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym i zapewnienia, aby można się było na nie powoływać wobec osób trzecich, nie posługujących się tymi językami, pod warunkiem że osoby, które powołują się na te dokumenty umożliwią zapoznanie się z ich treścią; lub
- c) nieodmawiania uznania, w stosunkach między stronami; ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym.

3. Strony zobowiązują się do udostępnienia, w językach regionalnych lub mniejszościowych, tekstów najważniejszych ustaw krajowych oraz dotyczących w szczególności osób posługujących się tymi językami, chyba że zapewniono to w inny sposób.

Artykuł 10

Władze administracyjne i służby publiczne

1. Strony zobowiązują się, w takim stopniu w jakim jest to możliwe w rozsądnych granicach, w odniesieniu do okręgów administracyjnych państwa, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania i w zależności od sytuacji każdego języka, do:

- a)
  - i. zapewnienia, aby władze administracyjne posługiwały się językami regionalnymi lub mniejszościowymi; lub
  - ii. zapewnienia, aby urzędnicy, którzy kontaktują się ze społeczeństwem, posługiwali się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w stosunkach z osobami zwracającymi się do nich w tych językach; lub
  - iii. zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne, i otrzymywać w tych samych językach odpowiedzi; lub
  - iv. zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne; lub
  - v. zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać ze skutkiem prawnym dokumenty w tych językach;
- b) udostępnienia powszechnie używanych tekstów administracyjnych oraz formularzy dla ludności, w językach regionalnych lub mniejszościowych albo w wersjach dwujęzycznych;

- c) zezwolenia władzom administracyjnym na sporządzanie dokumentów w językach regionalnych lub mniejszościowych.

2. W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:

- a) posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w działalności władz regionalnych lub lokalnych;
- b) umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;
- c) publikowania przez władze regionalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- d) publikowania przez władze lokalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e) posługiwania się przez władze regionalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;
- f) posługiwania się przez władze lokalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;
- g) posługiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.

3. W odniesieniu do usług publicznych, zapewnianych przez władze publiczne lub inne osoby działające w ich imieniu, Strony zobowiązują się, w stosunku do terytorium, na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, w zależności od sytuacji każdego języka oraz, w możliwie największym stopniu, w rozsądnych granicach, do:

- a) zapewnienia posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi przy wykonywaniu tych usług; lub
- b) zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku i otrzymanie odpowiedzi w tych językach; lub
- c) zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku w tych językach.

4. W celu wprowadzenia w życie tych postanowień ust. 1, 2 i 3, które zostały przez nie przyjęte, Strony zobowiązują się podjąć jedno albo więcej spośród następujących działań:

- a) dokonywania przekładów lub tłumaczeń w miarę potrzeb;
- b) zatrudniania, a jeśli to konieczne, szkolenia urzędników i innych potrzebnych pracowników służb publicznych;
- c) uwzględniania, w możliwie największym stopniu, wniosków pracowników służb publicznych znających język regionalny lub mniejszościowy o zatrudnienie na terytorium, na którym ten język jest używany.

5. Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

Artykuł 11

Media

1. Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze, oraz z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

- a) w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misje służby publicznej:
  - i. zapewnienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - iii. wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- b)
  - i. zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- c)
  - i. zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- d) zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e)
  - i. zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
  - ii. zachęcania lub ułatwienia regularnego publikowania artykułów prasowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- f)
  - i. pokrywania dodatkowych kosztów utrzymania tych mediów, które posługują się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, jeśli tylko prawo dopuszcza jako zasadę pomoc finansową dla mediów; lub

- ii. wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- g) pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

2. Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

3. Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

Artykuł 12

Działalność kulturalna i jej baza materialna

1. W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej - w szczególności bibliotek, wideoetek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to, m.in. stosowanie nowych technologii - Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a) popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;
- b) roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;
- c) troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;
- d) zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się

językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;

- e) popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;
- f) zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;
- g) zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- h) przygotowywania lub wspierania i finansowania, w razie potrzeby, tłumaczeń i badań terminologicznych, w szczególności w celu utrzymania i rozwijania właściwej terminologii administracyjnej, handlowej, ekonomicznej, społecznej, technicznej i prawnej w każdym języku regionalnym lub mniejszościowym.

2. W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

3. Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

Artykuł 13 **Życie ekonomiczne i społeczne**

1. W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

- a) usunięcia z prawodawstwa wszelkich przepisów zabraniających lub ograniczających, bez usprawiedliwionych przyczyn, używania języków regionalnych lub mniejszościowych w dokumentach związanych z życiem ekonomicznym i społecznym, w szczególności w umowach o pracę i dokumentach technicznych, takich jak instrukcje obsługi urządzeń i instalacji;
- b) zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;
- c) przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

d) ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.

2. W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

- a) włączenia do regulacji finansowych i bankowych przepisów, które pozwalają, za pomocą procedury zgodnej z praktyką handlową, na używanie języków regionalnych lub mniejszościowych przy sporządzaniu przekazów pieniężnych (czeków, weksli itd.) lub innych dokumentów finansowych lub, tam gdzie jest to właściwe, zapewnienia stosowania tych przepisów;
- b) w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;
- c) zapewnienia, aby zakłady opieki społecznej, takie jak szpitale, domy starców i przytułki umożliwiły przyjmowanie i leczenie osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, przy użyciu tego właśnie języka, w sytuacji gdy osoby te wymagają opieki z powodu choroby, podeszłego wieku lub z innych względów;
- d) zapewnienia, za pomocą odpowiednich środków, aby instrukcje bezpieczeństwa były sporządzane także w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e) poczynienia kroków, aby informacje, dostarczane przez właściwe władze publiczne, dotyczące praw konsumentów były dostępne w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Artykuł 14 **Wymiana graniczna**

Strony zobowiązują się do:

- a) stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub jeśli jest to konieczne, dążyć do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;
- b) ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.

CZEŚĆ IV STOSOWANIE KARTY

Artykuł 15 Okresowe sprawozdania

1. Strony przedstawiają, w określonych odstępach czasu, Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, w formie ustalonej przez Komitet Ministrów, sprawozdanie o ich polityce realizowanej zgodnie z treścią Części II niniejszej Karty i o środkach podjętych dla wdrożenia przyjętych przez nie przepisów Części III. Pierwsze sprawozdanie zostanie przedstawione w ciągu roku następującego po wejściu w życie Karty w stosunku do danego Państwa, a następne sprawozdania w odstępach co trzy lata.

2. Strony podają swoje sprawozdania do wiadomości publicznej.

Artykuł 16 Badanie sprawozdań

1. Sprawozdania przedstawione Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy na podstawie art. 15 bada komitet ekspertów, utworzony zgodnie z treścią art. 17.

2. Organy lub stowarzyszenia, powstałe w Państwie Stronie, mogą zwracać uwagę komitetu ekspertów na zagadnienia odnoszące się do zobowiązań przyjętych przez tę Stronę na podstawie przepisów Części III niniejszej Karty. Po konsultacji ze Stroną, której one dotyczą, komitet ekspertów może je uwzględnić przy przygotowywaniu sprawozdania wymienionego poniżej w ust. 3. Organy lub stowarzyszenia, o których tu jest mowa, są ponadto uprawnione do przedstawiania swojego stanowiska oceniającego politykę realizowaną przez Stronę, zgodnie z treścią Części II.

3. Na podstawie sprawozdań wymienionych w ust. 1 oraz uwag wspomnianych w ust. 2 komitet ekspertów przygotowuje swoje sprawozdanie dla Komitetu Ministrów. Do tego sprawozdania dołącza się treść uwag przedstawionych przez Stronę na prośbę komitetu. Komitet Ministrów może to sprawozdanie opublikować.

4. Sprawozdanie wymienione w ust. 3 zawiera w szczególności propozycje komitetu ekspertów, skierowane do Komitetu Ministrów, dotyczące ewentualnych pożądaných zaleceń Komitetu Ministrów dla jednej lub więcej Stron.

5. Sekretarz Generalny Rady Europy sporządza dwuletnie szczegółowe sprawozdanie dla Zgromadzenia Parlamentarnego na temat stosowania Karty.

Artykuł 17 Komitet ekspertów

1. W skład komitetu ekspertów wchodzi jeden członek z każdej ze Stron, powołany przez Komitet Ministrów z przedstawionej przez tę Stronę listy osób o najwyższym poziomie moralnym i uznanych kompetencjach w sprawach, których dotyczy Karta.

2. Członkowie komitetu są powoływani na okres 6 lat, z możliwością ponownego powołania. Członek, który nie ma możliwości dokończyć swojej kadencji, jest zastępowany, zgodnie z procedurą określoną w ust. 1, na okres do końca tej kadencji.

3. Komitet ekspertów przyjmuje własny regulamin postępowania. Obsługę w zakresie sekretariatu zapewnia Sekretarz Generalny Rady Europy.

CZEŚĆ V PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 18

Niniejsza Karta jest otwarta do podpisu przez Państwa członkowskie Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia składane są Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 19

1. Niniejsza Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty wyrażenia przez pięć państw członkowskich Rady Europy zgody na przyjęcie wynikających z niej zobowiązań, zgodnie z art. 18.

2. W odniesieniu do każdego Państwa Strony, które później wyrazi zgodę na związanie się tymi zobowiązaniami, Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 20

1. Po wejściu w życie niniejszej Karty Komitet Ministrów Rady Europy może zaprosić każde państwo nie będące członkiem Rady Europy do przystąpienia do niej.

2. W odniesieniu do każdego przystępującego państwa Karta wejdzie w życie pierwszego dnia następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu przystąpienia Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 21

1. Każde państwo, w chwili podpisania lub składania dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, może dokonać jednego lub więcej zastrzeżeń do ust. od 2 do 5 art. 7 niniejszej Karty. Inne zastrzeżenia nie są dopuszczalne.

2. Każde Państwo Strona, które dokonało zastrzeżenia na podstawie ustępu poprzedzającego, może w całości lub częściowo je wycofać przez notyfikację skierowaną do

Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wycofanie to będzie skuteczne począwszy od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 22

1. Każda Strona, w każdym czasie, może wypowiedzieć niniejszą Kartę, w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy.

2. Wypowiedzenie takie staje się skuteczne, poczynając od pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu sześciu miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 23

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje członkom Rady i wszystkim państwom, które przystąpiły do niniejszej Karty:

- a) każde podpisanie;
- b) złożenie każdego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia;
- c) każdą datę wejścia w życie niniejszej Karty, zgodnie z art. 19 i 20;
- d) każdą notyfikację otrzymaną w wyniku zastosowania przepisów art. 3 ust. 2;
- e) każdą inną czynność prawną, notyfikację lub zawiadomienie dotyczące niniejszej Karty.

Na dowód czego, niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszą kartę.

Sporządzono w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu członkowi Rady Europy oraz każdemu państwu zaproszonemu do przystąpienia do niniejszej Karty.